

Handlingsplan 2018-2030

*Bevaring av vann og vassdrag i Østre Toten kommune
- opprydding i utslipp fra private avløpsrenseanlegg*

Østre Toten kommune

Vann og avløp

*Vedtatt 2018
Revidert 1.2.2023*

Innholdsfortegnelse

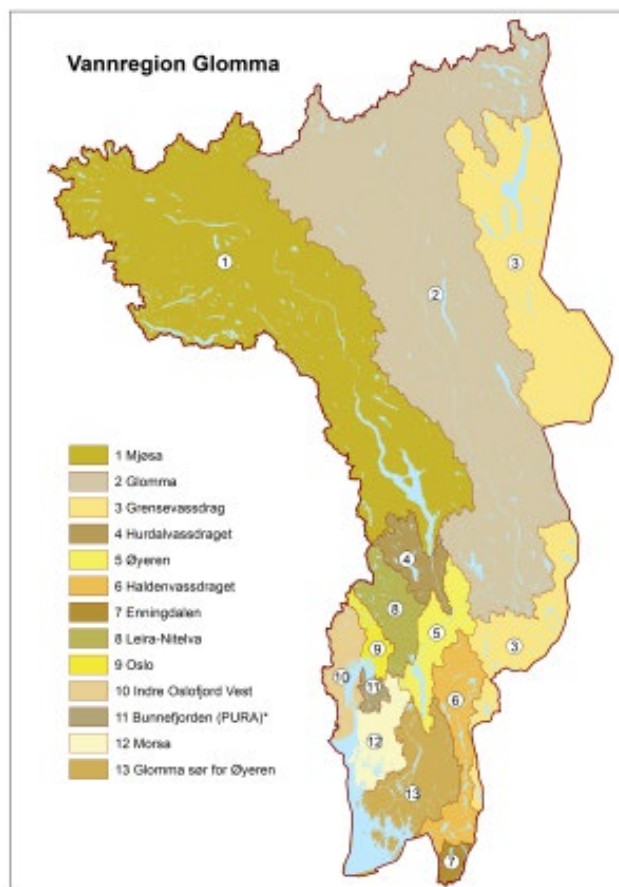
1 Forord	3
2 Innledning	3
3 Bakgrunn	4
4 Miljøtilstand i vassdragene i Østre Toten kommune.....	5
5 Anleggstyper i Østre Toten kommune	7
6 Informasjon til kommunens innbyggere	8
7 Strategi for opprydding	8
7.1 Informasjon og kompetanse	8
7.2 Prioritering av anlegg og områder	9
7.3 Tilstand for eksisterende avløpsanlegg i Østre Toten.....	11
7.4 Parallell opprydding i landbruket	12
7.4 Vedtak om oppgradering av private anlegg.....	12
7.4 Vedtak om tilknytning til kommunalt avløpsnett	13
7.5 Valg av renseløsning	14
8 Kartlegging og fremdrift.....	14
8.1 Registreringer	14
8.3 Fremdriftsplan	15
8.4 Saksgang	16
9 Kostnader og finansiering	16
10 Kommunens juridiske og administrative virkemidler	17
10.1 Plan- og bygningsloven	17
10.2 Forurensningsloven	17
10.3 Forurensningsforskriften	17
10.4 Lokal forskrift	18
10.5 Kommunale retningslinjer	18

1 Forord

I 2007 forpliktet Norge seg til EUs Rammedirektiv for vann (vanndirektivet), som blant annet medfører at alle kommuner skal føre tilsyn med, og sørge for oppgradering/utbedring av private avløpsanlegg i spredt bebyggelse. Utslipp fra disse anleggene, ved siden av landbruk, er en av de største kildene til forringelse av vannforekomster i Norge.

Sanitært avløpsvann inneholder organiske stoffer, potensielt skadelige bakterier og store mengder nitrogen og fosfor. Ukontrollerte utslipp av dette bidrar til at vann blir ubrukelig til drikke- og badevann, og kan føre til at bekker og vann gror igjen. Vanndirektivet gir kommunene mulighet til å ta tak i denne utfordringen.

Vanndirektivet er innarbeidet i norsk rett gjennom vannforskriften. Vannforskriften deler landet inn i ulike vannregioner som igjen er delt inn i flere vannområder. Østre Toten kommune tilhører vannområdet Mjøsa og vannområde Hurdalvassdraget/Vorma, som igjen er en del av vannregion Glomma.

Figur 1 Vannregion Glomma

Det er utarbeidet en regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma 2016-2021. Vannområdet Mjøsa og vannområde Hurdalvassdraget/Vorma er en del av denne planen, og den fastsetter miljømål for elver, innsjøer og grunnvann. Planen viser miljøtilstand, og har et tiltaksprogram for å nå målene der tilstanden ikke er god nok. Utbedring/oppgradering av private avløpsanlegg i spredt bebyggelse er et av flere tiltak i planen.

2 Innledning

Denne handlingsplanen skal synliggjøre arbeidet med opprydding i private avløpsrenseanlegg i perioden 2018-2030. Handlingsplanen er politisk forankret og skal bidra til en åpen, informativ og ryddig prosess, samt skape engasjement for et bedre vannmiljø. Opprydding i private avløpsrenseanlegg er nødvendig for å innfri målsettingene for vannkvalitet i vassdragene i Østre Toten kommune.

Formålet med planen er å gi en oversikt over hvordan og hvorfor arbeidet skal gjennomføres. Den vil vise hvilke undersøkelser som er lagt til grunn, miljøtilstand i lokale vassdrag, samt saksbehandling og saksgang. Ved å tydeliggjøre formål og prosess, ønsker Østre Toten kommune å oppnå forståelse og smidighet i det krevende arbeidet som skal gjennomføres.

Norsk Vann er en interesse- og kompetanseorganisasjon for vannbransjen i Norge. Organisasjonen skal bidra til å oppfylle visjonen om rent vann ved å arbeide for bærekraftig utvikling, sikre bransjen gode rammevilkår og legge til rette for kompetanseutvikling og kunnskapsdeling.

Norsk Vann eies av norske kommuner, kommunalt eide selskaper, kommunenes driftsassistanser og noen private samvirkevannverk. Organisasjonen representerer 370 kommuner med ca. 95 % av Norges innbyggere. Det er derfor naturlig og viktig at vi forholder oss til Norsk Vann i oppryddingsprosessen.

Norsk Vann har utarbeidet maler, som vi i stor grad allerede har benyttet oss av. Norsk Vann har også jus-sider på nett, der vi kan få hjelp til ulike juridiske problemstillinger. Videre finner vi renseløsninger og hjelp til myndighetsutøvelse. Norsk Vann vil fungere som vårt overordnede rådgivningsorgan.

Saksbehandlerne som kommer til å ha innbefatning med oppryddingsprosjektet i Østre Toten kommune, har god kompetanse på området. De har deltatt på tilsynskurs i regi av Norsk Vann, kurs i prosjektering og utføring av mindre avløpsanlegg ved Drammen Rørsenter, ADK-1 kurs, samt kurs i mindre avløpsanlegg - regelverk, planlegging og oppfølging ved NMBU i tillegg til flere års erfaring med opprydding i utslipp fra private avløpsanlegg.

3 Bakgrunn

Den tidligere VA-komiteen i Østre Toten kommune, som var i arbeid i 2009, utredet blant annet mulighetene for å få til raskere tilknytning av private avløp fra enkelthus til kommunalt avløpsnett. I juni 2010 gjorde kommunestyret følgende vedtak:

«Arbeidet for å redusere forurensende utslipp til elvene og Mjøsa videreføres med konkrete tiltak innenfor landbruk, separate avløpsanlegg og offentlig kloakk, med sikte på å nå EU-direktivets målsettinger. Som grunnlag for vårt arbeid med vanddirektivet, startes arbeid med revidering av kommunedelplan for vassdragsforvaltning opp».

Østre Toten kommune vedtok 4.april 2013 «Strategisk plan for vassdragsforvaltning». Punkt 7.1 i denne planen gir overordnet mål for Østre Totens vassdragsforvaltning, og punkt 8.3 omhandler målsettinger om utslippsreduksjoner fra private avløpsanlegg. Hovedplan avløp av 24.09.2012 punkt 1.4 fastsetter at kommunen skal engasjere seg i opprydding innenfor separate avløpsanlegg, med en målsetting om at oppryddingen i hele kommunen hovedsakelig skal være utført innen 2021. Kapittel 14 beskriver kommunens engasjement overfor private avløpsanlegg.

Det ble opprettet en stilling for opprydding i spredt avløp i 2011. Fra 2011 til i dag har det vært ansatt 4 personer i denne stillingen. Det har derfor blitt gjort noen oppgraderinger, men en systematisk opprydding i spredt avløp har ikke kommet i gang. Systematisk kontroll og oppfølging av private avløpsanlegg i Østre Toten kommune har derfor ikke vært gjort siden Mjøsaksjonen på 70-tallet. Med det som er gjort frem til i dag, og med denne handlingsplanen, er de fleste av punktene i Bjørn Bollums oppsummering i skrevet

«Arbeidet med separate avløpsanlegg i spredt bebyggelse» av 04.05.2015 oppfylt, og oppryddingsarbeidet kan starte.

4 Miljøtilstand i vassdragene i Østre Toten kommune

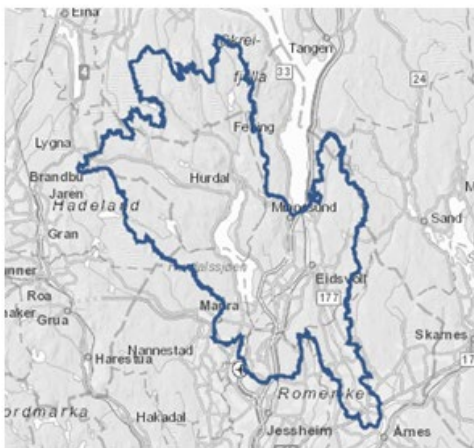
Norsk institutt for vannforskning (NIVA) har gjennom en årrekke drevet miljøovervåking av Mjøsa og tilløpselver. Generell tilstand for vann og vassdrag i Østre Toten er i gjennomsnitt gul kategori, «moderat», det vil si at det må tiltak til for å oppnå grønn kategori, «god», som tilfredsstillende overordnede krav. NIVA utarbeider årlig «Tiltaksorientert overvåking av Mjøsa med tilløpselver». I 2009 ble det i Lena-elva gjennomført biologiske feltobservasjoner i tilløpselvene. Konsentrasjoner og transport av fosfor og nitrogen ble undersøkt, i tillegg omfattende analyser av begroingsorganismer og bunndyr i nedre del av Lena-elva. Dette gjør at det finnes nye og omfattende data for forurensningssituasjonen i Lena-elva med tilløpsbekker og elver.

Det er videre undersøkt hvilke påvirkninger som har negativ innvirkning på miljøtilstanden i hvert av vassdragene. Vi bruker disse dataene til å bestemme prioriteringen for oppgradering av private avløpsanlegg.

Figur 2 Klassifisering av miljøtilstand i vannforekomster (hentet fra veileder 02:2018 Klassifisering av miljøtilstand i vann)

Vanddirektivet og den norske vannforskriften forutsetter at tilstanden i overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst ha god økologisk og god kjemisk tilstand. Dette betyr at i vannforekomster der miljømålene ikke er tilfredsstillende, må miljøforbedrende og/eller gjenopprettende tiltak iverksettes. Forebyggende tiltak for å hindre forringelse i de vannforekomstene som i dag tilfredsstillende miljømålene (god eller svært god tilstand) må også vurderes.

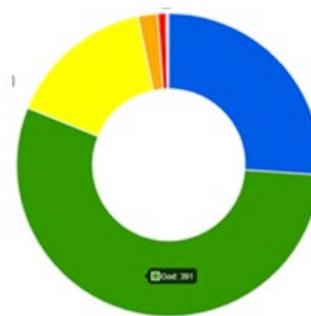
Figur 3 Oversiktskart over vannområde Hurdalsvassdraget/Vorma

Figur 4 Økologisk tilstand vannområde Hurdalsvassdraget/Vorma

Figur 5 Oversiktskart over vannområde Mjøsa

Figur 6 Økologisk tilstand vannområde Mjøsa

Tabellen nedenfor (tabell 1) viser medianverdier og typespesifikke tilstandsklasser for total fosfor (tot-P) og total nitrogen (tot-N) i seks av de største tilløpselvene til Mjøsa (nedre del nær utløpet i Mjøsa), samt Moelva og utløpselva Vorma. Medianverdiene for tot-P var innenfor tilstandsklasse «svært god» for disse elvene i 2017. Alle elvene, unntatt Lågen, hadde verdier for tot-N tilsvarende tilstandsklasse «moderat» eller dårligere. Det var høye nivåer av fekale indikatorbakterier (*E. coli*) i de fleste elvene. Den hygieniske vannkvaliteten var dårlig eller svært dårlig i alle elvene unntatt Lågen og Gausa, der vannkvaliteten kan betegnes som god i 2016. Vannkvaliteten var ikke akseptabel i forhold til jordvanning i Hunnselva og Svartelva, og mindre god i Lena og Flagstadelva.

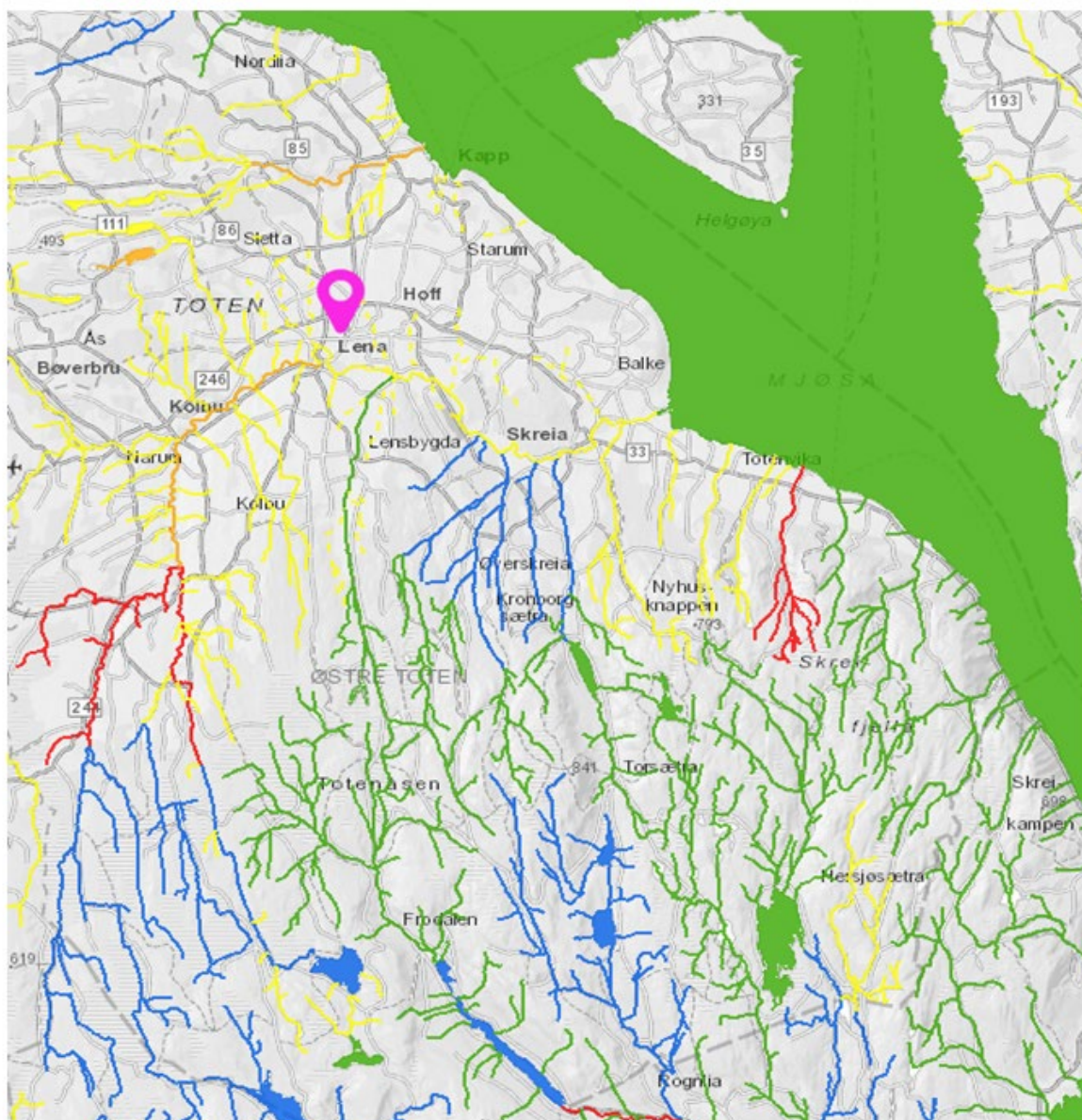
Kilde: Vassdragsforbundet for Mjøsa med tilløpselver Rapport L.NR.7255-2018

Tabell 1 Medianverdier og typespesifikke tilstandsklasser

Elv	Vanntype*	Tot-P*	Tot-N*	<i>E. coli</i> **
Lena	10	16	2980	390
Hunnselva	8	18	1500	3700
Gausa	7	5	730	129
Lågen	4	5	251	23
Moelva	8	13	836	-
Flagstadelva	8	11	1410	206
Svartelva	10	19	1190	461
Vorma	5	3	556	-

* typespesifikke klassegrenser for Tot-P og Tot-N, iht klassifiseringsveilederen 02:2013, rev. 2015

** *E. coli* er her klassifisert iht. SFT 97:04 (Tabell 5 for TKB)

Figur 7 Bekker og elver i Østre Toten med tilstandsklasse

5 Anleggstyper i Østre Toten kommune

Omtrent 2400 boliger og hytter i Østre Toten kommune har private avløpsanlegg. Disse fordeler seg omtrent slik:

Tett tank m/u gråvann: 679 (171 hytter)
 Minirensanlegg: 25 (2 hytter)
 Slamavskiller m/u infiltrasjon: 2272 (85 hytter)

Flere av disse er i kombinasjoner, slik at disse tallene representerer antall anlegg, ikke antall boliger/hytter. Flere av anleggene har direkte utslipp etter slamavskiller, det vil si at de er uten rensing.

Rundt 80 % av anleggene er i dårlig forfatning der både alder og utførelse gjør at rensesevnen er betydelig nedsatt/oppbrukt. Ingen av anleggene i denne kategorien tilfredsstiller dagens renskrav, og samlet fører utslippene til stor tilførsel av uønskede bakterier og næringsstoffer til vann- og vassdrag i Østre Toten kommune. Hovedtyngden av disse utslippene ender i Mjøsa.

6 Informasjon til kommunens innbyggere

Kommunen vil gi informasjon om hvorfor tiltak i forhold til kloakkutslipp fra spredt bebyggelse må igangsettes, og hva anleggseierne må gjøre for å overholde renskravene. Den helse- og miljømessige betydningen av å redusere utslippene fra private avløpsanlegg til vassdragene våre beskrives, og hver enkelt innbyggers ansvar for felleskapet påpekes.

Det blir også viktig å informere om hvilke tiltak som blir gjort for å redusere utslipp fra andre forurensende kilder i kommunen. Det vil i tillegg bli gitt informasjon om fordelene med et nytt godkjent avløpsanlegg i forhold til verdien på eiendommen.

I lokal forskrift om tvungen tømning av slamavskillere og tette tanker i Østre Toten kommune § 5, er det vedtatt at slamavskillere for helårsbolig skal tømmes 1 gang per år. Slik tilstanden på anleggene i kommunen er nå, er dette nødvendig. Det vil vurderes å revidere denne forskriften, og foreslå at for infiltrasjonsanlegg som tilfredsstiller dagens krav til rensing og dimensjonering, vil det settes krav om slamtømming hvert annet år. Dette vil bety fremtidig reduserte kostnader for slamtømming for anleggseierne, og er en direkte positiv virkning av å overholde kravene.

Forberedende informasjon vil bli sendt ut per brev direkte til hver aktuell anleggseier i forkant av påleggene. Brevene sendes ut områdevis, og det blir opplyst i brevet at flere i nærområdet deres har fått lignende informasjon. På denne måten kan naboer gå sammen og diskutere eventuelle fellesløsninger tidlig i prosessen (vedlegg 1). Det vil også sendes ut en sms-registrering for å få tilbakemelding på type anlegg.

7 Strategi for opprydding

7.1 Informasjon og kompetanse

Før opprydding i spredt avløp kan sette i gang i forhold til utsendelse av vedtak om oppgradering/utbedring, må det i rørlegger- og anleggsbransjen være på plass nok tilbydere med riktig og tilstrekkelig kompetanse. Det er helt avgjørende for resultatet at innbyggerne får god nok hjelp når de kontakter et registrert foretak. For dette kreves det at foretakene vet sitt ansvar, eget kunnskapsnivå og har satt seg inn i lover og regler. De må også være godt kjent med søknadsprosessen.

Det er flere foretak i kommunen som innehar kompetanse som utførende, endel av disse må oppdatere seg på området for å få innvilget ansvarsrett som utførende for anlegg med jord som rensedium (infiltrasjonsanlegg). Det er få som har kompetanse til å prosjektere infiltrasjonsanlegg i Østre Toten kommune per dags dato.

Det er en utbredt misforståelse at foretak med kompetanse på generell VA, automatisk har kompetanse på mindre avløpsanlegg. Dette er et eget fagfelt som har utviklet seg i stor fart de siste 20 årene. Kunnskap om fysiske, biologiske og kjemiske prosesser må til for å kunne beregne jord som rensemedium og mottak av avløpsvann. Hydrogeologi er et sentralt tema.

Vinteren 2018 arrangerte vi et informasjonsmøte for entreprenører, samt at disse har fått oppdatert informasjon via mail om kurs og annet. Det finnes kun to tilbydere av kurs for tilstrekkelig kompetanse for prosjektering og bygging av mindre avløpsanlegg i Norge; Norsk Rørsenter i Drammen og NMBU på Ås. Kravene er å finne i den lokale forskriften, og på hjemmesiden. Østre Toten kommune vil, i samarbeid med Gjøvik kommune, arrangere kurs i spredt avløp for entreprenører 13.-14. mai på Kraby. Det leies inn to av landets ledende kursholdere på området.

Det er eier av privat avløpsanlegg som selv er ansvarlig for at anlegget fungerer i henhold til lover og regler. Det er også han som er ansvarlig for vedlikehold og eventuelle nødvendige oppgraderinger. Vår erfaring er at mange ikke vet hva slags avløpsanlegg de har, alder eller hvordan det fungerer. Utslippstillatelse for anlegget er det få anleggseiere som har kontroll på.

Slamtømmerne sin oppgave er å tømme anlegget og foreta en visuell kontroll. Slamtømmefirma har ikke tilsynsmyndighet. De skal kun rapportere til kommunen avvik de ser. Avvik henger sammen med funksjon og renseevne, men vi vil ikke kunne avgjøre renseevnen ut ifra en slik overflatisk kontroll. Dette er det viktig at eierne av anleggene er klar over, og det er viktig at slamtømmerne ikke begir seg ut i diskusjoner eller gir svar ut over sin myndighet.

Vi har kommunikasjon med slamtømmefirma angående dette. Mange innbyggere ser feilaktig på slamtømmerne som myndighetspersoner på dette området, og vi jobber med retningslinjer i forhold til kommunikasjonen mellom anleggseier og slamtømmer. Vi er avhengig av den viktige jobben slamtømmefirmaet gjør for oss, og ønsker å få en allmenn forståelse av at det er kommunens oppgave å kommunisere med innbyggerne.

Vi har et godt stykke opplysningsarbeid å gjøre, og ønsker at anleggseierne skal ha bedre oversikt over sitt avløpsanlegg, rettigheter og plikter. Forståelsen av eierskap og ansvar for eget avløpsanlegg og utslippstillatelse, må derfor i økende grad tilstrebes fremover. Utarbeidelse og utsending av informasjonsmateriell til innbyggerne er derfor en del av handlingsplanen.

7.2 Prioritering av anlegg og områder

Østre Toten kommune drenerer til Mjøsa i alle soner, unntatt sone 8, som drenerer til Hurdalsvassdraget/Vorma (se figur 8). Disse vannforekomstene regnes som følsomme områder jamfør Forurensningsforskriften kapittel 11 Vedlegg 1, 1.1 A Følsomme områder:

b) Innsjøer og elver som er beregnet på uttak av drikkevann, og som kan få større nitratkonsentrasjon, dersom det ikke treffes tiltak, enn den som er fastsatt i forskrift om vannforsyning og drikkevann.

Anleggene skal oppfylle følgende utslippskonsentrasjoner eller renseeffekter, regnet som årlig middelerdi:

Tabell 2 Rensekrav i følsomt område

Parameter:	Utslippskonsentrasjon:	Renseeffekt:
Total fosfor (Tot P)	< 1,0 mg/l	>90 %
Organisk stoff (BOF ₅)	< 25 mg/l	>90 %

Østre Toten kommune krever derfor etterpolering for ekstra fjerning av bakterier i utslipp fra private avløpsanlegg.

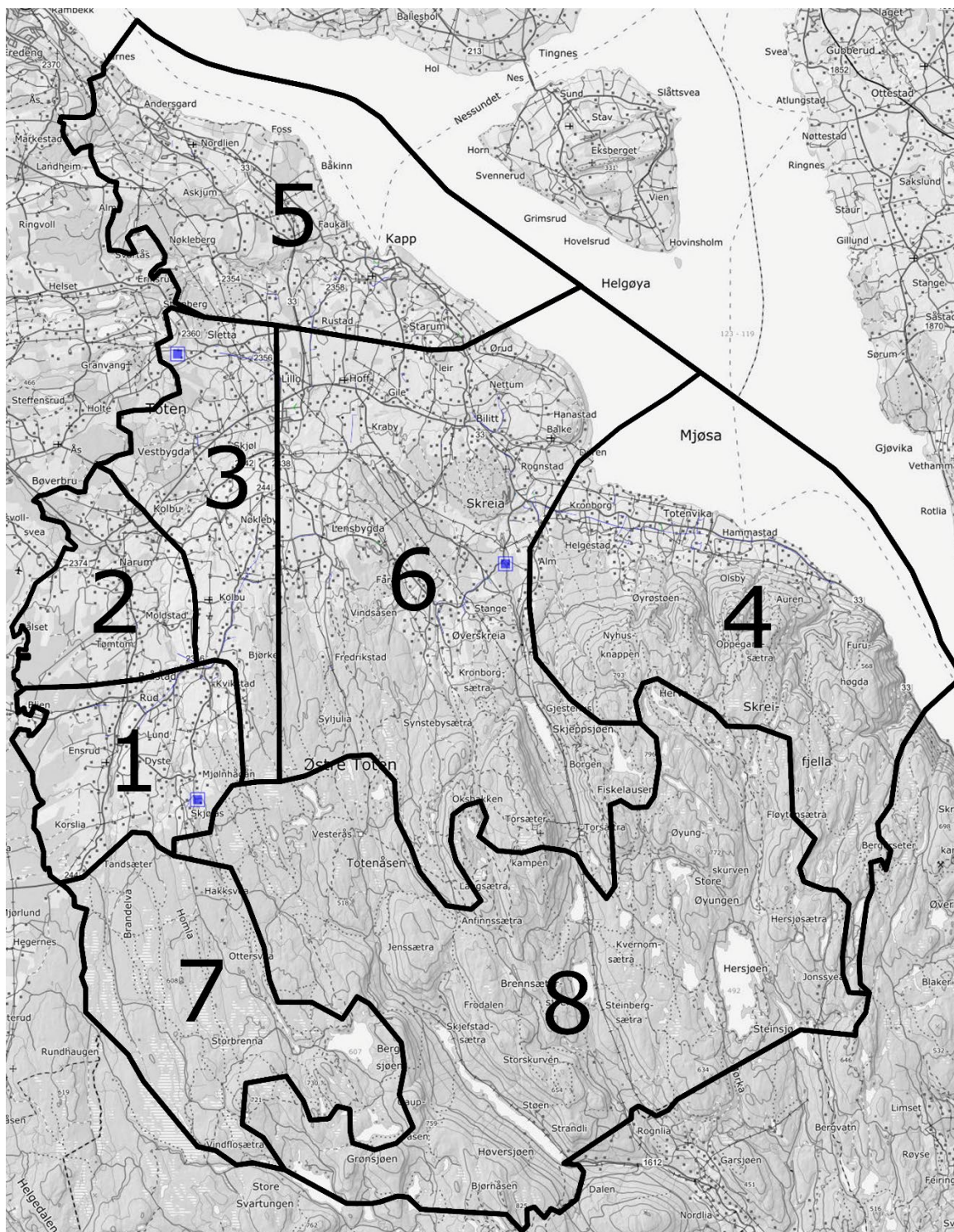
Tilstanden i Mjøsa med tilløpselver, Hurdalsvassdraget og Vormå, er nøye overvåket av NIVA (Norsk institutt for vannforskning). Data for miljøtilstand, miljømål, tiltak, påvirkninger med mer finnes på nettsiden Vann-Nett Portal <https://vann-nett.no/portal/> Her kan man finne detaljerte opplysninger om alle vannforekomster i Norge. For nærmere informasjon om tilstanden i Mjøsa med tilløpselver følg linken <http://www.vassdragsforbundet.no/>

På grunn av denne overvåkingen vet vi tilstanden i kommunens bekker og elver, og kan prioritere tiltakene våre ut fra dette.

Vi har valgt å dele inn kommunen i 8 soner (se figur 8). Disse har vi prioritert med tall fra 1-8 på bakgrunn av tilstanden i vannforekomstene.

Oppryddingen vil overordnet følge vassdragenes forurensningstilstand. Anleggene som er av dårligst kvalitet i de mest sårbare områdene vil prioriteres først innenfor sonene. Det vil imidlertid måtte foregå noe utbedring parallelt med dette, i forhold til tilpasninger ved utbygging av avløpsnettet og akutte forurensningssituasjoner.

Figur 8 Soneinndeling for opprydding i spredt avløp

For prioritering av type anlegg, se «Retningslinjer i forbindelse med opprydding i utslipp fra private avløpsanlegg i Østre Toten kommune» (vedlegg 3).

7.3 Tilstand for eksisterende avløpsanlegg i Østre Toten

Det er som nevnt svært mange gamle avløpsanlegg i kommunen. Av disse er det direkte utslipp til drensør eller elv/bekk med og uten slamavskilling, som er de mest kritiske. Det er omtrent 950 slike direkte utslipp i Østre Toten kommune. De fleste av disse er

avløpsanlegg etablert før 1.januar 1972, eller minirenseanlegg uten dagens godkjenning. Disse anleggene er ulovlige fra 1.juni 2018 jamfør lokal forskrift om utslipp av avløpsvann fra mindre avløpsanlegg § 15.

Videre har vi underdimensjonerte anlegg og/eller anlegg der infiltrasjonsgrøfter har brukt opp sin renseevne. Levetiden på infiltrasjonsgrøfter regnes til å være omtrent **20 år**, forutsatt at de er bygget riktig og ved optimale grunnforhold. Mange av grøftene er etablert i jordmasser som i utgangspunktet ikke er egnet for rensing av avløpsvann.

Det er en vanlig misforståelse å tro at dersom avløpsvannet blir borte, så er anlegget i orden. At vannet blir borte betyr at jorda har god hydraulisk kapasitet, men sier ikke noe om renseevnen. Alder og utførelse av denne type anlegg ligger til grunn for prioriteringen for krav om oppgradering/utbedring.

Når det gjelder minirenseanlegg, vil vi også gjøre en gjennomgang av serviceavtalene. De anleggene som ikke har serviceavtale, vil bli pålagt dette. De anleggene som ikke overholder rensekravet, vil få pålegg om oppgradering.

Avvik som regnes som akutt stor forurensnings- og/eller helsefare prioriteres fortløpende uavhengig av prioriteringslisten, se «akutte saker (vedlegg 2)

7.4 Parallell opprydding i landbruket

Prosjektet «Den dyktige bonden» er et prosjekt i samarbeid med Hadeland med mål om *å produsere mer mat med lavere klimagassutslipp, økt karbonbinding og redusert avrenning til vassdrag*. Prioritert tiltak i prosjektet er at landbruket skal, gjennom forbedring av sin agronomiske praksis, redusere avrenning av næringsstoffer ved for eksempel endret jordbearbeiding, mer målrettet bruk av gjødselplan/effektiv bruk av gjødsel, bruk av grasdekte vannveger, rett skjøtsel av kantsoner langs vassdrag, etablere gras-soner mot vassdrag.

I Østre Toten kommune samarbeider vi på tvers av enhetene, mot det samme målet - å bedre kvaliteten i våre vann og vassdrag, for helse og miljø.

7.4 Vedtak om oppgradering av private anlegg

Kommunen er forurensningsmyndighet for avløpsanlegg under 50 pe jamfør forurensningsforskriften kapittel 12, og skal føre tilsyn og om nødvendig kreve utbedring av slike anlegg. Vann og avløpsenheten har fått denne myndigheten delegert, og behandler søknader om utslipp av avløpsvann etter forurensningsloven, og bygging av avløpsanlegg etter plan- og bygningsloven. Kommunen kan i medhold av forurensningsloven § 18 oppheve eller endre vilkår i utslippstillatelsen og om nødvendig kalle tillatelsen tilbake. Lokal forskrift om utslipp av avløpsvann fra mindre avløpsanlegg i Østre Toten § 15 fastslår at utslipp etablert før 1972, og eldre minirenseanlegg som ikke er godkjent etter dagens standard er ulovlige.

Utgifter for utbedring av private avløpsanlegg kostes av anleggseieren selv. Hensynet til helse- og miljø overstyrer økonomiske forhold, Se kapittel 9.

Rapportene fra kartleggingen utført under Mjøsaksjonen, slamtømmerne sine tilsynsrapporter, kommunens arkiver, analyser utført av Norkart og aktivt tilsyn utført av kommunen, vil til sammen danne et solid grunnlag for å vedta pålegg om oppgradering/utbedring av avløpsanlegg.

I tilfeller der eiendommen ligger i et område hvor det planlegges utbygging av offentlig/privat avløpsledning innen rimelig tid, kan det være grunnlag for utsettelse av kravet om utbedring av avløpsanlegget frem til kommunale/private avløpsledninger er etablert. Kommunen vil da kreve tilknytning isteden.

For utsettelse i forbindelse med påkobling til offentlig kloakknnett, se «Retningslinjer i forbindelse med opprydding i utslipp fra private avløpsanlegg i Østre Toten kommune» (vedlegg 3).

7.4 Vedtak om tilknytning til kommunalt avløpsnett

Oppryddingen kan skje enten i form av tilknytning til kommunalt avløpsnett, eller ved oppgradering/utbedring av private avløpsanlegg. Kommunen vurderer tilknytning til kommunalt nett som den beste løsningen, og bør prioriteres der det er økonomisk gjennomførbart ifølge hovedplan for vannforsyning og avløp. Bebyggelsesmønster og avstand til nærmeste kommunale avløpsledning, er avgjørende for hvilken strategi som bør velges for å rydde opp i spredt avløp.

Bolig som ligger rett ved eller i nærheten av kommunalt ledningsnett skal i henhold til plan- og bygningsloven § 27-2 tilknyttes kommunalt avløpsnett. Dette gjelder også for vann (pbl. § 27-1) Kommunestyret vedtok 15.03.2017 i sak 111/16 følgende; *«Retningsgivende beløpsgrense, inkludert merverdiavgift, ved krav om tilkobling til offentlig vann- og avløpsnett settes til 1,5 G (grunnbeløpet i folketrygden). I tilfeller der forurensningsfaren fra privat avløpsanlegg er stor, kan beløpsgrensen økes til 2 G. Dersom kostnader blir høyere, skal ikke eiendommen kreves tilkoblet. Engangsgebyr ved tilknytning kommer i tillegg».*

G er grunnbeløpet i folketrygden, som indeksreguleres årlig. (145.324 kroner per 1.mai 2018).

Videre sier hovedplanen at opprydding i avløpsforholdene skal vurderes i sammenheng med sanering av vannledninger. Det skal gjennomføres registrering/kartlegging av eksisterende private avløpsanlegg, og det skal utarbeides områdevis saneringsplaner/rammeplaner for å vurdere løsninger i sammenheng for større områder. Kommunens oppfølging finansieres gjennom kontrollgebyr, og tiltak skal finansieres av anleggseier.

I randsonene rundt det kommunale hoved va-nettet finnes det klynger av hus med private avløpsanlegg som det er naturlig å vurdere å avkloakkere. Disse boligene ligger litt for langt unna hovedtraseen til å kreve påkobling etter plan- og bygningsloven, men det er likevel mulig å koble på disse i egne mindre randsoneprojekter i etterkant. Her må nettet bygges ut som forgreining fra hovedtraseen. Det settes av slike mulige forgreiningspunkter underveis i etableringen av hovedtraseer. Dette er en langsiktig og helhetlig planlegging, som ofte gjør hovedprosjektet noe dyrere enn budsjettert, men som fører til store innsparinger i tid og penger på lengre sikt.

Faktorer som skal vurderes ved tilrettelegging i slike randsoner er antall bygninger som kan tilknyttes, deres beliggenhet og avstand til eksisterende kommunalt va-nett, avløpsanleggenes tilstand, samlet miljø- og helsefare ved eksisterende private utslipp, samt grunn- og fallforhold i mulige ledningstraseer.

Typiske randsoner som bør vurderes tilknyttet i Østre Toten er Amerika, Kjelsrud-Nikkerud, Solgløtt, Vestad og Steinsjåvegen/Helgerudvegen. Steinsjåvegen/Helgerudvegen må eventuelt bli et samarbeide med Gjøvik kommune da flere av eiendommene ligger i den kommunen. Dette er områder som må utredes nærmere i likhet med flere andre som vil dukke opp etter hvert i prosessen.

Det vil pågå et prosjekt med utskifting av stikkledninger i kommunen. Dette arbeidet vil koordineres med arbeidet innenfor spredt avløp så godt det lar seg gjøre. Huseiere som får pålegg om utskifting av stikkledninger, vil samtidig få en påminnelse dersom de om kort tid kommer til å motta et pålegg om oppgradering av avløpsanlegg, og visa versa. Vi ønsker å jobbe helhetlig for å kunne spare huseierne for tid og kostnader så godt det lar seg gjøre ved informasjon.

7.5 Valg av renseløsning

Forskrift om utslipp av avløpsvann fra mindre avløpsanlegg i Østre Toten kommune fastsetter i § 7 at det først skal vurderes om avløpet kan kobles til offentlig ledningsnett.

Om påkobling ikke er mulig, skal det vurderes om det kan etableres et lukket infiltrasjonsanlegg for svart- og gråvann samlet. Dette gjøres av prosjekterende med hydrogeologisk kompetanse og erfaring med denne type anlegg. Om ikke infiltrasjon er mulig kan man vurdere andre renseløsninger, så som minirensesanlegg, tett tank eller lignende.

Det er viktig å få med seg kravene som stilles til ansvarlig søker, prosjekterende og utførende av mindre avløpsanlegg. Det er jamfør plan- og bygningsloven § 20-2 krav om ansvarlig foretak for bygging av avløpsanlegg.

8 Kartlegging og fremdrift

8.1 Registreringer

Opplysningene i registreringssystemet vårt, Komtek VA-Privat er ikke fullstendige, og det forekommer også til dels mye feilregistreringer. Dette vil det ta tid å rette opp. Vi har nå inngått avtaler med Norkart som kan hjelpe oss med å få dette på plass og utføre noen analyser (vedlegg 4). Vi har også kjøpt Komtek-modulene Slamtømmer Felt og Komtek Tilsyn for å få en mye bedre oversikt i fremtiden. Det er et mål at alle grunnlagsdata skal være på plass før april 2019. For å få til dette må også slamtømmefirma gjøre en jobb. Koordinatfesting av alle anlegg er fortsatt ikke på plass i Østre Toten kommune, og dette skal slamtømmerne gjøre i forbindelse med tømning. At vi ikke vet posisjonene for anleggene, vanskeliggjør arbeidet med kartlegging. Dette må derfor på plass før vi kan få

tilstrekkelig utbytte av analysene. Østre Toten har 2102 slamavskillere og 8 tette tanker uten registrert posisjon. Adkomst til eiendom og stoppested for tømmebil er heller ikke registrert.

Vi er avhengig av å kjøpe inn disse tjenestene for å få fortgang i oppryddingen, og dermed minske forsinkelsen noe. Vi har ikke mulighet til å nå målet som ble satt i Hovedplan avløp av 24.09.2012 punkt 1.4 om at oppryddingen i hele kommunen hovedsakelig skal være utført innen 2021. Men vi skal være godt i gang innen den tid.

Det vil foregå en kartlegging av alle private avløpsanlegg. Dette vil bli gjort på flere ulike måter; sms med link til et registreringsskjema, kommunes arkiv, slamtømmerapporter, tilsyn av anlegget fra kommunen enkeltvis og i forbindelse med slamtømming, direkte kontakt med anleggseiere. Ved varsel om vedtak om pålagt utbedring av avløpsanlegg skal fristen for ferdigstillelse bli satt til to sommersesonger, og ikke mindre enn 18 måneder.

Fremdriftsplaner blir laget som et arbeidsverktøy og vil kunne endres underveis hvis det erfarer at justeringer er nødvendig. Utbedring/oppgradering for hele kommunen vil gå over flere år. Fremdriften må også tilpasses kapasiteten i markedet både med hensyn til prosjekterende og utførende, for å sikre både bra kvalitet og et fornuftig prisnivå.

8.3 Fremdriftsplan

Tabell 3. Foreløpig fremdriftsplan for opprydding i private avløpsanlegg i Østre Toten kommune.

	2009 - 2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Kartlegging og etterbehandling																
Revidering av tømmevorskrift																
Oppdatering av kompetanse - entreprenører																
Informasjon - orientering til abonnentene																
Forhåndsvarsler																
Pålegg																
Gjennomføring																
Kontroll/etterarbeid																
Oppfølgende tilsyn																

8.4 Saksgang

Kommunen har søknadsskjema som samler de to søknadsprosessene; utslippstillatelse etter forurensningsloven, og bygging av avløpsanlegg etter plan- og bygningsloven. Dette saksbehandles i én og samme prosess hos Vann- og avløpsenheten i kommunen.

Det er også utarbeidet veiledere for de ulike ansvarsområdene, og informasjon til eiere av private avløpsanlegg. Lokal forskrift for utslipp av avløpsvann fra mindre avløpsanlegg i Østre Toten ble vedtatt 09.05.2018. Alt er å finne på kommunens hjemmeside, og skal være komplett og lett tilgjengelig til hjelp for innbyggere og ansvarlige foretak. I tillegg finnes flere linker til god informasjon på fagområdet.

Der det er nødvendig å pålegge oppgradering/utbedring vil saksgangen se slik ut:

1. **Varsel om vedtak** - inneholder info om avviket og frist for ferdigstillelse. 3 ukers uttalelsesfrist.
2. **Vedtak om pålegg** - med fristen for ferdigstillelse og opplysning om klagerett, og om opptrappende virkemidler.
3. **Behandling av søknad om utslippstillatelse og bygging av avløpsanlegg**

Dersom pålegget ikke etterkommes vil videre saksgang fra punkt 3. være som følger

4. **Varsel om vedtak om tvangsmulkt** - med ny frist for ferdigstillelse og dato for eventuell oppstart av tvangsmulkt. 3 ukers uttalelsesfrist. Informasjon om opptrappende virkemidler.
5. **Vedtak om tvangsmulkt** - med fristen for ferdigstillelse og dato for oppstart av tvangsmulkt. Informasjon om opptrappende virkemidler.
6. **Eventuelt videre saksgang med opptrappende virkemidler.**

9 Kostnader og finansiering

Den enkelte anleggseier må selv dekke kostnadene knyttet til oppgradering av avløpsforholdet på sin eiendom, da anleggene er eiernes ansvar. Hensynet til helse- og miljø går foran økonomiske begrensninger.

Vi har stor forståelse for at dette ikke er like enkelt å prioritere for alle. Noen kommuner har tatt tak i dette og har vedtatt tilskuddsordning til oppgradering av avløpsanlegg. Østre Toten kommune har ingen egen tilskuddsordning i forbindelse med opprydding i spredt avløp. Ellers er det Husbanken som kan kontaktes for finansieringsløsninger i forbindelse med dette.

Erfaringsmessig ligger investeringskostnadene i størrelsesorden 100 000 - 200 000 kr inkludert moms for et nytt privat avløpsanlegg for én boenhet. I tillegg må det påregnes årlige driftskostnader (slamtømming, service, tilsyn). Dette er store beløp, men sett i lys av at de aller fleste har hatt avløpsanleggene i veldig mange år uten vesentlige påkostninger, så er det likevel å anse som rimelig. Ved å samarbeide med en eller flere naboer om fellesløsninger kan kostnadene per husstand reduseres vesentlig.

Det er som nevnt satt en øvre kostnadsgrense for boligeier på 1,5 G (2 G) for å kunne kreve påkobling til offentlig avløpsnett. Det er svært ønskelig å koble flest mulig boliger til avløpsnettet, og det oppfordres til å finne løsninger for dette utover de som er innenfor grensen på 1,5 G (2 G). Ved å heller investere litt ekstra i å finne en løsning for påkobling, vil man på lengre sikt tjene på å slippe tømning, service og vedlikehold av et privat anlegg. Det kan for eksempel være mulig for flere naboer å tilknytte seg med felles ledning, og /eller felles pumpestasjon.

10 Kommunens juridiske og administrative virkemidler

Kommunen er lokal forurensningsmyndighet. Lovverket med forskrifter er utarbeidet av sentrale myndigheter, og kan i liten grad fravikes. Der det er rom for skjønn vil kommunen i størst mulig grad anvende dette skjønn til fordel for kommunens innbyggere.

Det er i tillegg laget lokal forskrift om utslipp av avløpsvann fra mindre avløpsanlegg og lokal forskrift om tvungen tømning av slamavskillere og tette tanker i Østre Toten kommune, med lokale tilpasninger.

10.1 Plan- og bygningsloven

Bygging av avløpsanlegg er søknadspliktig jamfør plan- og bygningsloven §§ 20-1 og 20-2. Det er krav om ansvarlig foretak for søknad, prosjektering og utførelse av avløpsanlegg jamfør plan- og bygningsloven § 20-3.

Kommunen kan kreve eiendommer tilknyttet offentlig avløpsnett med hjemmel i plan- og bygningslovens § 27-2.

10.2 Forurensningsloven

Eiendommer med anlegg som ikke oppfyller dagens renskrav, pålegges oppgradering av sitt anlegg med hjemmel i forurensningslovens § 7.

Når det gjelder eiendommer med utslippstillatelse kan kommunen i medhold av forurensningsloven § 18 oppheve eller endre vilkår i tillatelse og om nødvendig kalle tillatelse tilbake.

Kommunen kan etter forurensningsloven § 23 bestemme at avløpsvann kan ledes inn i en annens avløpsanlegg. Det er da en forutsetning at anlegget som får tilknytningen, har en tillatelse som dekker det totale utslippet. Bestemmelsen gir eier av avløpsanlegget plikt til å godta tilknytning. Dersom tilknytningen forutsetter framføring av ledning over annen manns grunn, må dette imidlertid skje gjennom eget ekspropriasjonsvedtak dersom ikke samtykke foreligger.

Forurensningsloven § 50 gir forurensningsmyndigheten uhindret adgang til eiendom der forurensning kan oppstå, eller har oppstått. Dette er en viktig paragraf i forbindelse med tilsynsarbeidet.

10.3 Forurensningsforskriften

Kapittel 12 omhandler utslipp fra spredt avløp på mindre enn 50 pe. Østre Toten kommune er forurensningsmyndighet etter dette kapittelet, og fører tilsyn med at bestemmelsene og vedtak fattet i medhold av dette kapitlet følges opp.

Kommunen kan i medhold av forurensningsloven § 18 oppheve eller endre vilkår i tillatelse og om nødvendig kalle tillatelsen tilbake jamfør forurensningsforskriften § 12-14.

10.4 Lokal forskrift

Lokal forskrift om utslipp av avløpsvann fra mindre avløpsanlegg i Østre Toten kommune supplerer reglene i forurensningsforskriften kapittel 11 og 12. Den lokale forskriften gir kommunen hjemmel for å kreve nødvendig utbedringer, og den beskriver krav til renseløsninger for spredt bolig- og fritidsbebyggelse i Østre Toten kommune. Forskriften er vedtatt av kommunestyret i Østre Toten kommune den 09.05.2018 med hjemmel i forurensningslovens § 9 og Forurensningsforskriften § 12-6. Den lokale forskrift erstatter forurensningsforskriften § 12-7 til § 12-13. For øvrig gjelder bestemmelsene i forurensningsforskriften.

10.5 Kommunale retningslinjer

Det er utarbeidet «Retningslinjer i forbindelse med opprydding i utslipp fra private avløpsanlegg i Østre Toten kommune». Disse tydeliggjør hvordan kommunen prioriterer ved etablering og oppgradering av private avløpsanlegg i spredt bebyggelse.